

ԿԱՐԾԻՔ
ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԸՆԴԴԻՄԱԽՈՍԻ

**Արշակ Հարությունի Վարժապետյանի «Դրամավարկային քաղաքականության
ազդեցությունը տնտեսության զարգացման վրա (ՀՀ օրինակով)»
ատենախոսության վերաբերյալ, ներկայացված Ը.00.03 - «Ֆինանսներ,
հաշվապահական հաշվառում» մասնագիտությամբ տնտեսագիտության թեկնածուի
գիտական աստիճանի հայցման համար**

Ատենախոսության թեմայի արդիականությունը: Դրամավարկային քաղաքականությունը տնտեսությունում դրամաշրջանառության և վարկերի տեղաբաշխման գործում իրականացվող միջոցառումների համալիր է, որի վերջնական նպատակը կայուն տնտեսական աճի ապահովումն է: Այն ուղղված է գնաճի մակարդակի և դինամիկայի կարգավորմանը, ներդրումային միջավայրի բարելավմանը, ազգային արժույթի կայունության ապահովմանը և շուկայական տնտեսության համար նպաստավոր պայմանների ստեղծմանը, ինչպես նաև գործազրկության մակարդակի նվազեցմանը:

Դրամավարկային քաղաքականության անարդյունավետ վարման հետևանքով երկրում առաջանում են շոկեր, գնաճը շեղվում է թույլատրելի սահմանից հանգեցնում է երկրում տնտեսական անկայունությանը, որն ուղղակիորեն անդրադառնում է նաև դրամավարկային քաղաքականության և ֆինանսական կայունության վրա, որի հետևանքով տնտեսավարողները գնում են չարաշահումների և խուսափում են հարկերի վճարումից, իսկ բնակչության կենսամակարդակը վատթարանում է: Այդ իսկ պատճառով հավասարակշռված դրամավարկային քաղաքականություն կարգավորումը արդիական է, հատկապես ժամանակակից աշխարհում տեղի ունեցող քաղաքատնտեսական ցնցումների (COVID-19 համավարակ, 44-օրյա արցախյան պատերազմ, ներկայումս ընթացող ռուս-ուկրաինական հակամարտություն) համատեքստում:

ՀՀ Սահմանադրության 200-րդ հոդվածի համաձայն ՀՀ կենտրոնական բանկի հիմնական նպատակներն են գների և ֆինանսական կայունության ապահովումը: Նշվածը կենտրոնական բանկն ամրագրում է դրամավարկային քաղաքականության ծրագրով, մշակում այն, հաստատում և իրականացնում: Երկրում դրամավարկային քաղաքականության իրականացման արդյունքում վերջին տարիներին գնաճի

թույլատրելի մեծությունը կազմում է 4 տոկոս՝ $\pm 1,5$ տոկոս թույլատրելի շեղմամբ:

Դրամավարկային քաղաքականության իրականացմամբ՝ համապատասխան գործիքների կիրառության միջոցով, կենտրոնական բանկը փողը ներարկում կամ ներքաշում է տնտեսություն՝ առաջացնելով նաև իրացվելիություն: Բացի այդ, նպատակադրված գնաճին հասնելու և երկրի ֆինանսական կայունության պահպանման և կարգավորման համար միաժամանակ կիրառվում է արտարժութային և մակրոպրոդենցիալ քաղաքականություններ:

Ատենախոսությունում դիտարկվել է ոչ միայն դրամավարկային քաղաքականությունն իր ածանցյալներով, այլ նաև վերջինիս փոխառնչությունները. դիտարկելով դրամավարկային քաղաքականության ազդեցությունը հարկաբյուջետային և մակրոպրոդենցիալ քաղաքականությունների վրա, տոկոսադրույքների փոփոխությունների ազդեցությունը բանկային համակարգի վրա և կապն իրական հատվածի հետ:

Դրամավարկային քաղաքականության ժամանակակից մոդելի ու փորձի ուսումնասիրության, ինչպես նաև դիտարկման համար աշխատանքում անդրադարձ է կատարվել ԱՄՆ, Կանադայի, Շվեյցարիայի և Մեծ Բրիտանիայի դրամավարկային քաղաքականությունների մոդելներին, դրանք դրտարկելով Հայաստանի դրամավարկային քաղաքականության համատեքստում: Հարկ է նշել, որ միջազգային փորձի ուսումնասիրությունն իրականացվել է համապատասխան երկրներում կատարված սխալները չկրկնելու նպատակով: Նշված երկրների փորձն ուսումնասիրվել է որպես լավագույնը:

Ատենախոսությունը նվիրված է դրամավարկային քաղաքականության հիմնախնդիրներին, առկա վիճակին, ՀՀ-ում իրականացված քաղաքականությանը, վերջինիս նպատակի իրագործման համար ձևավորված արդի հիմքերի ուսումնասիրությանը, ինչպես նաև դրամավարկային քաղաքականության գործիքակազմի կիրառմանը: Վերը նշվածով պայմանավորված է ատենախոսության թեմայի արդիականությունը:

Հետազոտության նպատակը և խնդիրները: Ատենախոսության նպատակն է դրամավարկային քաղաքականության ազդեցության գնահատումը ՀՀ տնտեսության վրա, այդպիսի քաղաքականության իրականացման արդյունքում առաջացած

խնդիրների բացահայտումը և կարգավորման ուղիների նախանշումը:

Ատենախոսությամ սահմանված նպատակին հասնելու համար դրվել են հետևյալ խնդիրները.

- ուսումնասիրել դրամավարկային քաղաքականություն հասկացությունը, էությունը և ներկայացնել է ժամանակակից առաջավոր փորձը,
- դիտարկել դրամավարկային քաղաքականության արդյունքների և տնտեսության իրական հատվածի փոխառնչությունները,
- ուսումնասիրել դրամավարկային քաղաքականության ազդեցությունը մակրոպրոդեցիալ և հարկաբյուջետային քաղաքականությունների վրա,
- ուսումնասիրել դրամավարկային քաղաքականության տոկոսադրույքների փոփոխությունների ազդեցությունը բանկային համակարգի վրա,
- հետազոտել ՀՀ ԿԲ կողմից բանկերի նորմատիվային կապիտալում լրացուցիչ կապիտալի մասնաբաժնի փոփոխության ազդեցությունը վարկավորման ծավալների և դրամավարկային քաղաքականության գործիքակազմի վրա,
- վերլուծել ՀՀ ԿԲ միջամտության ազդեցությունը գների կայունության վրա,
- վերլուծել ՀՀ-ում փողի զանգվածի վրա ազդող գործոնները, դրանց կառավարման առանձնահատկությունները զարգացման արդի փուլում,
- դիտարել հրապարակային առաջարկվող արժեթղթերի հավանական մանիպուլյացիաների ազդեցությունը դրամավարկային քաղաքականության վրա, հաշվի առնելով ինչպես ՀՀ-ում ցուցակվող արժեթղթերի սակավությունը, այնպես էլ ֆոնդային բորսայի թույլ զարգացվածությունն ու կիրառական հետաքրքրության գրեթե բացակայությունը,
- հարկաբյուջետային քաղաքականության մասով՝ վերլուծել հարկերով բեռնվածության և կախվածության մակարդակը և դրա ազդեցությունը դրամավարկային քաղաքականության վրա,
- ներկայացնել ՀՀ ՀՆԱ և փողի զանգվածով արտահայտված փողի «քնելու» միտումը,
- ձևակերպել, սահմանել և ներկայացնել մի շարք նոր հասկացություններ:

Հետազոտության օբյեկտը և առարկան: Հետազոտության օբյեկտն է ՀՀ դրամավարկային և հարկաբյուջետային քաղաքականությունները, տնտեսության

իրական հատվածը, ֆինանսական կազմակերպությունները, իսկ առարկան՝ այդ քաղաքականությունների փոխառընչություններն և փոխհարաբերությունները:

Հետազոտվող հիմնական գիտական արդյունքը և նորոյթը: Կատարված հետազոտության, վերլուծությունների և ներկայում առկա հիմնախնդիրների ուսումնասիրության արդյունքում հետազոտությունում կարևորվել են գիտական նորոյթ հանդիսացող ստորև ներկայացված կիրառական արդյունքները: Մասնավորապես.

- Վերլուծելով ՀՀ տնտեսական քաղաքականությունը առաջարկվել է նոր բանաձև, ինչը հնարավորություն է տալիս որոշել տնտեսության վրա ՀՀ ԿԲ և կառավարության ազդեցությունների մասնաբաժինները ըստ վերջիններիս վարած քաղաքականությունների արդյունքների,
- ՀՀ հետազոտության արդյունքում բացահայտվել է հրապարակային առաջարկի (IPO) իրականացնող առևտրային կազմակերպությունների զարգացման և թափանցիկության ապահովման գործում մանիպուլյացիայի հավանական սխեմա:

Հետազոտության փորձարկումը և հրապարակումը: Ատենախոսության հիմնական դրույթները և հետազոտության արդյունքները քննարկված են ՀՀ ԳԱԱ Մ. Քոթանյանի անվան տնտեսագիտության ինստիտուտում, ինչպես նաև «ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Մ. Քոթանյանի ծննդյան 95-ամյակին և գիտության համաշխարհային օրվան նվիրված գիտաժողով»-ի ընթացքում:

Ատենախոսության հիմնական արդյունքները հրապարակված են 7 (յոթ) գիտական հոդվածներում, որոնցից 6 (վեցը) ՀՀ ԲՈԿ-ի սահմանած ցանկում ընդգրկված ամսագրերում:

Ատենախոսության կառուցվածքը և ծավալը: Ատենախոսությունը բաղկացած է ներածությունից, երեք գլուխներից՝ յուրաքանչյուրը երեք ենթագլուխներով, եզրակացությունների և առաջարկությունների մասից, օգտագործված գրականության ցանկից և հավելվածից: Ատենախոսության առաջին՝ «Դրամավարկային քաղաքականություն հասկացությունը, փորձը և կապն իրական հատվածի հետ» գլխում ուսումնասիրվել են դրամավարկային քաղաքականություն հասկացությունը, դրամավարկային քաղաքականության իրականացման և կարգավորման ժամանակակից փորձը, դրա և իրական հատվածի միջև կապը: Երկրորդ «Դրամավարկային և

հարկաբյուջետային քաղաքականությունների փոխառնչությունները և առանձնահատկությունները ՀՀ-ում» գլխում ներկայացվել են գների և ֆինանսական կայունության ապահովմանը, որոնք ՀՀ կենտրոնական բանկի վերապահված անկախ, առանց որևէ կառավարման մարմնի ենթակայության, գործառույթներն են, որոնք ամրագրված են ՀՀ Սահմանադրությամբ և օրենքով: Իսկ երրորդ «Գների կայունության ապահովումը և փողի զանգվածի կառավարման կատարելագործումը» գլխում ուսումնասիրվել են ոչ միայն գների կայունությանը հասնել շուկայական միջոցառումների օգնությամբ, այլ նաև տնտեսական կյանքին ուղղակիորեն միջամտելով տնտեսական քաղաքականության պատասխանատուները պետք է իրականացնեն իրենց կառավարման և վերահսկման ներքո գտնվող քաղաքականությունների գործիքակազմերն այնպես, որ վերջիններիս արդյունքում իրականացվի գների կայունություն, այլ ոչ թե տեղի ունենա գնաճ:

Ատենախոսության տեքստը շարադրված է 158 էջի վրա՝ ներառյալ օգտագործված գրականության ցանկը, պարունակում է 23 աղյուսակ և 6 գծապատկեր:

Դիտողություններ ատենախոսության վերաբերյալ: Ներկայացված ատենախոսությունն իր դրական արժանիքների հետ մեկտեղ զերծ չէ նաև որոշակի թերություններից, որոնցից կցանկանայինք նշել հետևյալները՝

1. Աշխատանքում հեղինակն ընդգծել է դրամավարկային քաղաքականությունը վրա Covid19 համավարակի, ռուս-ուկրանիական համակարտության և 44-օրյա արցախյան պատերազմի հնարավոր հետևանքները, սակայն չի անրադարձել Լեռնային Ղարաբաղի հայության բռնի տեղահանման և Հայաստանի տարբեր մարզերում և մայրաքաղաքում վերաբնակեցման ազդեցությունը տնտեսության, հատկապես դրամավարկային քաղաքականության վրա, ինչը կարևոր, արդիական և էական է:
2. Աշխատանքում հեղինակը դիտարկել է փողի բազան և զանգվածը, իսկ Աղյուսակ 2.3.2-ում ՀՆԱ և առկա փողի քանակության հաշվարկները իրականացրել են փողի ագրեգատով: Հաշվարկի համար նպատակային կլինեն, ինչպես մնացած դեպքերում, փողի բազայի միջոցով հաշվարկների իրականացումը՝ հաշվի առնելով որ ներկայումս կարգավորող կառույցի կողմից փողի ագրեգատները հիմնականում չեն կիրառվում:

3. ՀՀ կենտրոնական բանկը յուրաքանչյուր եռամսյակ իրականացնում է դրամավարկային քաղաքականության հաշվետվության հրապարակում, ինչով պայմանավորված աշխատանքն առավել կշահեր, եթե հեղինակի կողմից եռամսյակներով նույնպես հաշվարկվեր առաջարկվող բանաձևի ցուցանիշները և ներկայացվեր նաև դրանց ռեգրեսիոն վերլուծությունը: Ըստ էության նշվածը կխորացներ վերլուծության մակարդակը՝ նպաստելով առաջադրված նպատակին հասնելուն:
4. Աշխատանքում հեղինակն առաջարկում է ազգային բրենդի հասնդիսացող վճարամիջոցները միջազգայնացնել, սակայն վերլուծությունը իրականացվել է մակերեսային և առկա չեն անհրաժեշտ հաշվարկներ ներկայացնելու, թե տնտեսության վրա գումարային արտահայտությամբ ինչ ազդեցություն այն կունենան:
5. Աշխատանքում հեղինակն առաջարկում է իրականացնել թոքենացման միջոցով ազգային բրենդի միջազգայնացմամբ անդրսահմանային վճարումներ՝ առավել էժան միջնորդավճարներով, սակայն մոտեցումը դեռևս էական լրամշակման կարիք ունի, մասնավորապես չեն սահմանվել և մեկնաբանվել օրինակ գումարների հետվերադարձի կամ սխալների դեպքում կիրառվող հնարավոր ընթացակարգերը:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Արշակ Հարությունի Վարժապետյանի ատենախոսությունն ունի գիտագործնական նշանակություն և ինքնուրույն հետազոտություն է: Սակայն նշված դիտողությունների վերացումը կօգներ բարելավել վերլուծությունը:

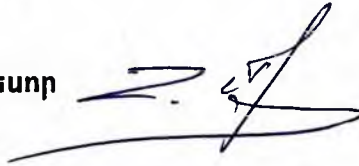
Ատենախոսության սեղմագիրը և հեղինակի կողմից հրապարակված գիտական հոդվածները համապատասխանում են ուսումնասիրության բովանդակությանը և անհրաժեշտ չափով արտացոլում են հետազոտության կարևորագույն դրույթներն ու արդյունքները:

Արշակ Հարությունի Վարժապետյանի «Դրամավարկային քաղաքականության ազդեցությունը տնտեսության զարգացման վրա (ՀՀ օրինակով)» թեմայով

ատենախոսությունը համապատասխանում է «Հայաստանի Հանրապետության գիտական աստիճանաշնորհման կանոնակարգ»-ի, ինչպես նաև ՀՀ ԲՈԿ-ի կողմից թեկնածուական ատենախոսություններին ներկայացվող պահանջներին, իսկ ատենախոսության հեղինակն, միայն հաջող պաշտպանության դեպքում, արժանի է Ը.00.03 - «Ֆինանսներ, հաշվապահական հաշվառում» մասնագիտությամբ տնտեսագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի շնորհմանը:

Պաշտոնական ընդդիմախոս՝

տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր

Լ. Գ. Մնացականյան

Տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր

Լ. Գ. Մնացականյանի ստորագրության

իսկությունը հաստատում եմ՝

ՀՊՏՀ գիտական քարտուղար

Է. Դարբինյան